

Pentti Saarikoski on kuollut, mitä sanoa enää kirjailijoiden alkoholin käytöstä? Mitä sanoa siitä jatkuvaa hämmennystä herättäneestä tosiseikasta, että niin meillä Suomessa kuin monissa muissakin maissa useat eturivin kirjailijoista ja runoilijoista ovat olleet kovia juomaan? Aleksis Kivi, Eino Leino, Mika Waltari, Frans Emil Sillanpää — kaikki nämä kansalliskirjallisuutemme merkkihenkilöt olivat melkoisia suurkuluttajia.¹ Ja vaikka kukaan heistä ei pitänyt tapanaan kirjoittaa humalassa, niin muina aikoina he joivat sitäkin enemmän. Pentti Saarikoski taas käytti omien sanojensa mukaan alkoholia lievästi stimulanttina koko ajan ja kirjoitti useampia kirjoja kokonaan alkoholin vaikutuksen alaisena. Ja vaikka voisimme tietysti luetella toisen mokoman raittiita ja kohtuukäyttäjiä, niin puheet kirjailijoiden ja runoilijoiden alkoholin käytöstä eivät todennäköisesti johdu pelkästään tämän ammattikunnan näkyvyydestä. Tähän viittaavat ainakin ne Aarno Salaspuron

(1972, 128—131) tutkimustulokset, joiden mukaan kirjailijat, taiteilijat ja toimittajat samoin kuin kauppiat sekä hallinnolliset ja tekniset johtajat kuuluvat alkoholin suhteen erityiseen riskiryhmään. Hoitoyhteisissä heidän diagnosoikseen tuli alkoholismi lähes kaksi kertaa useammin kuin miespuolisella väestöllä Suomessa keskimäärin. Mistä tämä yhteys johtuu? Edistääkö alkoholi luovaa työtä vai tuhoaako se vain ennenaikaisesti?

Kirjailijoiden ja runoilijoiden tavallista runsaampaa alkoholin käyttöä on tutkittu pitkään ja monissa eri maissa (esim. Vleuten 1906; Bratanov 1969; Jovanovic 1970; Enachescu 1970 a & b; Kazin 1976/77; Grant 1981; Room 1982 jne.). Sitä on yritetty selittää sekä sosiaalisilla että psykologisilla tekijöillä. Ryyppäämistä edistävinä sosiaalisina tekijöinä on tuotu esille mm. historiallis-yhteiskunnallisia ja sukupolvi-ilmiöitä. Esim. Robin Room (1982) on osoittanut, että heti ensimmäisen maailmansodan jälkeen uransa luo- neessa amerikkalaisen kirjallisuuden ”kadotetussa sukupolvessa” oli poikkeuksellisen paljon alkoholin suurkuluttajia. Tämän hän kytkee ajan yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja kulttuurisiin virtauksiin — etenkin niihin ranskalaisvaikutteisiin, joita tuon ajan kirjallinen älymystö kävi omaksumassa ennen kaikkea Pariisista.

Kannattaa ehkä mainita, että Tulenkantajien alkoholin käytöllä oli varsin samantapaisia taustatekijöitä — sama historiallinen ajankohta, kieltolaki, ”vahvaa teetä” tarjoavat ravintolat. Ja vastaavasti nämä mainiot ”paheen palvojat” vaelsivat hekin joukolla Pariisiin tunnustelemaan ajan eurooppalaista ilmapiiriä ja sen hengenlentoa. Tulenkantajien alkoholin käyttöä voitaisiin siten tutkia omana sukupolvi-ilmiönään, johon leimansa löivät myös mielikuvitukselliset juhlat. Esimerkiksi Onni Hallan kuvaus Onninpäivistä

¹ Aleksis Kivi joi usein kohtuuttomasti, etenkin kaupunkimatkoillaan. Ja vaikka hänen traaginen kuolemansa ei johtunutkaan nimenomaan alkoholista vaan häneen kohdistetusta epäoikeudenmukaisesta ja julmasta kritiikistä, sitä edelsivät syvä masennustila, juoppohulluus ja vihdoin psykoosi (Achté 1982). Eino Leinoa taas pidettiin omana aikanaan ”Suomen suurimpana boheemina”. Hänen väitetään lausantaneen kerran, että ”karussa ja kylmässä Pohjolassa runoilija ei voi elää ilman viinaa, mutta siitä huolimatta minä kirjoitan aina ihan selvin päin”. Sillanpään taas kerrotaan tehneen päivittäin kaksi kävelyretkeä — yhden aamulla viedessään kustantajalle valmiit liuskat, joista hän sai välittömästi korvauksen, ja toisen iltapäivällä, kun hän käveli kantaravintolaansa juomaan rahat pois (Hasán 1983). Mika Waltari puolestaan kuvasi itseään periodijuopoksi, joka aina kirjoittamisjaksojen jälkeen repesi useampien päivien yhtämittäiseen juopotteluun.

1930 tarjoaa niistä huikean esimerkin (Haa-
vikko 1976).

Mutta vaikka onkin ilmeistä, että jotkin kirjalliset sukupolvet ovat juoneet hurjemmin kuin toiset, näyttää kirjailijan ammattiin liittyvän myös eräitä pysyvämpiä alkoholin käytölle altistavia sosiaalisia tekijöitä. Ivar Lo-Johansson (1948) puhuu kirjailijan ammatin yksinäisyydestä ja alkoholista kontaktinotväliseinä reaalisisä, mutta usein myös pelkästään kuvitteellisissä kanssakäymistilanteissa. Vapaiden ammattien riskitekijänä on pidetty myös ulkoisen kontrollin puutetta (Plant 1979, 39). Kun ajankäytöstä on vastuussa vain itselleen, juominen voi helpommin ryöstäytyä useampia päiviä kestäväksi.

Juomista edistävinä psykologisina tekijöinä on tuotu esille sen oletettu vapauttava vaikutus alitajuisiin luoviin prosesseihin (Jovanovic 1970). Sitä on myös pidetty väliseinä, jonka avulla kirjailija voi vapautua ympäröivästä todellisuudesta omaan todellisuuteensa (Enachescu 1970 a ja b). Edelleen juomista on pidetty puolustusmekanismina, jonka avulla taiteilijan yliherkkä ego torjuu ahdistusta ja mielipahaa jne.

Vaikka nämä selitysyrikykset auttavatkin osaltaan ymmärtämään, miksi kirjailijat juovat, ei kaunokirjalliseen juomiseen liittyvä myyttinen usva tunnu hälvenevän kokonaan. Tämä saattaa johtua siitä *eriytymättömästä* tavasta, jolla luovuutta usein lähestytään. Seuraavassa pyrin tarkentamaan kuvaa, jäsentämään luovan prosessin luonnetta ja vaihteita. Sen jälkeen tarkastelen kirjailija-haastattelujen pohjalta sitä erityistä tapaa, jolla alkoholin käyttö liittyy kuhunkin näistä vaihteista. Tarkoitukseni on siten tutkia, miten kirjailijat ja runoilijat itse mieltävät oman juomisensa suhteessa työhönsä, mitä hyötyä tai haittaa he siinä näkevät.

Luova prosessi

Luovuus voitaisiin määritellä R. Mayn (1975, 37) tavoin ”prosessiksi, jossa tuotetaan jotain uutta” (”a process of bringing something new into being”). Mutta ihmiset voivat tuottaa myös täysin uudenlaisia asioita tai esineitä, joilla ei kuitenkaan ole mieltä joko sen kontekstin tai yleisön kannalta, johon ne liit-

tyvät. Siksi jonkin tuotteen luovuutta ei voida määritellä pelkästään uutuuden vaan myös toimivuuden tai asianmukaisuuden perusteella, kuten T. M. Amabileen (1982) nojaten esitin jo tämän lehden aikaisemmassa numerossa (2/1983).

Taiteessa ja kirjallisuudessa uutuutta ja omaperäisyyttä on usein helpompi arvioida kuin toimivuutta, sillä toimivuus liittyy monimutkaisella tavalla tuotteen kykyyn ”puhuttella” yleisöään, ”resonoida” sen tarpeiden ja kokemusten kanssa, olla yllättävä ja samalla tunnistettava, totuudellinen (Bruner 1962; Stein 1967). Kuten aiemmin olen jo esittänyt, tämä erottelu on tärkeä pitää mielessä arvioidessa alkoholin vaikutuksen alaisena syntyneitä tuotoksia. Siksi palaan tähän kysymykseen tarkastellessani kirjailijoiden käsityksiä alkoholin vaikutuksista luovaan työhön.

Mutta luovuutta voidaan tarkastella paitsi *tuotteiden* myös luovan *prosessin* kannalta. Graham Wallas esitti jo 1926 vieläkin varteentotettavan jäsenyyksen luovan prosessin vaihteista. Wallasin mukaan niitä oli neljä: *valmistelu, kypsyttely, oivallus* ja *todennus*.

Kirjailijoilla ja runoilijoilla nämä vaiheet voivat joskus kestää vuosia ja voivat toisinaan limittyä toisiinsa päivittäin. Johonkin keskeiseen oivallukseen liittyvä inspiraatio voi myös jollakulla olla hyvin merkityksellinen osa prosessia, kun taas toisella työskentely on tasaisempaa, tekemisen myötä nousevien minioivallusten sarjaa. Mutta laajasta yksilöllisestä vaihtelusta huolimatta suomalaisten kirjailijoiden kuvaukset omasta työnteostaan istuvat melko hyvin näihin eri vaihteisiin.

Selvänä ongelmana tässä Wallasin mallissa on kuitenkin se, että se kattaa vain luovuuden *produktiivisen* puolen mutta ei sen *reproduktiivista* puolta. Ihminen ei voi jatkuvasti tuottaa uutta uusintamatta välillä voimavarojaan. Uusintamista tapahtuu paitsi päivittäisen levon ja muun toiminnan yhteydessä, myös intensiivistä kirjoitustyötä tai teoksen valmistamista seuraavassa vaiheessa, joka voitaisiin nähdä paluuna ”yhteiseen todellisuuteen”. Joillekuille tämä vaihe on hyvä, toiset taas ovat syvästi masentuneita ja tyytymättömiä työn tulokseen ja sitä kautta koko elämään. Kyseinen vaihe on siten kriittinen alkoholin käytön kannalta. Näistä syistä päätin täyden-

tää Wallasin mallia viidennellä vaiheella, ns. *palautumisvaiheella*.

Koska kirjallisen luovuuden ydinongelmana on kyky hyödyntää henkisiä voimavaroja niin laajalti ja syvästi kuin mahdollista, luovan yksilön on opittava panemaan liikkeelle sekä tietoiset että tiedostamattomat prosessinsa hedelmällisellä ja tuottavalla tavalla. Juominen vaikuttaa tähän prosessiin, ja kirjailijat tietävät sen. Mutta miten se vaikuttaa, riippuu olennaisesti siitä, millaisia kokemuksia kirjailijalla on juomisesta ja miten hän itse *uskoo* sen vaikuttavan. Tässä mielessä on tärkeää perehtyä kirjailijoiden kokemuksiin ja niihin ”käyttöarvoihin”, joita he liittävät alkoholiin luovan työn yhteydessä. Nämä subjektiiviset odotukset muovaavat joko tietoisesti tai tiedostamattomasti humalakokemuksia ja -käyttäytymistä.

Minkälaista apua tai haittaa alkoholista todella on luovuudelle, on kuitenkin kysymyksenä siinä määrin monimutkainen, että siihen ei voida vastata pelkästään näiden subjektiivisten tai fenomenologisten kuvausten perusteella, vaan asiaa olisi tutkittava myös kokeellisesti. Aikaisemmassa artikkelissani (Alkoholipolitiikka 2/1983) olen kuvannut joidenkin tämänsuuntaisia kokeita, mutta koehenkilöinä ei niissä ollut varsinaisia luovan työn tekijöitä vaan enimmäkseen opiskelijoita, mistä johtuen tulosten yleistettävyydellä on rajansa.

Lähdeaineisto

Lähdeaineistona käytän Ritva Haavikon vuonna 1971 aloittamia suomalaisten kirjailijoiden haastatteluja. Tätä poikkeuksellisen laajaa aineistoa säilytetään nykyään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa Helsingissä, ja aineiston keruuta jatketaan edelleen. Tähän mennessä on haastateltu 93:a kirjailijaa ja 26:ta tukihenkilöä, joista useimmat ovat kirjailijoiden vaimoja tai lapsia. Haastattelujen pituus on vaihdellen 1—28 tuntia, ja niissä käsitellään kirjailijoiden elämänkaarta, tuotantoa ja luovaa prosessia. Otos ei ole edustava suomalaisiin kirjailijoihin ja runoilijoihin nähden yleensä, koska lähtökohtana oli tavoittaa huomattavimmat niistä, jotka alkoivat julkaista aikavälillä 1920—1960. Sittem-

min myös muita, vähemmän tunnettuja ja nuorempia tekijöitä on otettu mukaan. Tehdyistä haastatteluista käytössäni olivat vain ne, joihin oli saatu haastateltavan lupa. Lähdeaineistoni muodostui siten 60 kirjailijan haastatteluista, joista kolmasosan muodostivat naiskirjailijat. Tätä aineistoa on täydennetty sellaisilla omaelämäkerrallisesta kirjallisuudesta poimituilla otteilla, joissa käsitellään juomista ja kirjoittamista.

Haastatteluissa kysyttiin seuraavanlaisia asioita: Käytätkö alkoholia tai muita stimulantteja kirjoittaessasi? Miten ne vaikuttavat sinuun? Onko sinulla kokemuksia boheemielämän vaikutuksista oivalluksiin ja luovuuteen yleensä? Nämä kysymykset eivät tulleet esille aivan kaikkien kirjailijoiden haastatteluissa, koska keskustelu eteni osittain vapaa-
muotoisesti.

Alkoholin osuus valmistautumisvaiheessa

Valmistautuminen voidaan ymmärtää kahdella eri tavalla. *Laajassa* mielessä se merkitsee elämäkokemuksen hankkimista, kirjallisen ilmaisun oppimista ja kirjailijan identiteetin muodostumista. *Suppeassa* mielessä se viittaa jotakin teosta varten tehtäviin esitöihin, joihin sisältyvät päätös teoksen aiheesta, sitä koskevan aineiston keruu ja organisoiminen sekä aiheen alustava kehittäminen.

Laajassa mielessä tapahtuvaa valmistautumista käsiteltiin usein vastauksissa, jotka koskivat boheemielämää. Siihen liittyy viitteitä myös omaelämäkerrallisesta kirjallisuudesta. Esitän seuraavassa muutamia esimerkkejä alkoholiin tässä yhteydessä liitetystä ”käyttöarvoista”.

Muutama miespuolinen nykyprosaisti tunustaa avoimesti, että heistä ei olisi koskaan tullut kirjailijaa ilman viinaa. Esimerkiksi Christer Kihlman väittää, että ilman alkoholia hän ei olisi kyennyt kirjoittamaan yhtään kirjaa. Teoksessaan ”Ihminen joka järkkyy” hän kuvailee yksityiskohtaisesti alkoholin vaikutuksia itseensä, aistitoimintaansa ja kykyynsä tiedostaa itseään ja ympäristöään. Hannu Aho puolestaan sanoo Suomen Kuvalehdessä (Aho 1983): ”Ilman viinaa olisin joka tapauksessa tehtaalla töissä.” Tällä hän kaikei viittaa alkoholiin välineenä, jonka avulla

voidaan *irrottautua* tavanomaisista elämäkuvioista, pikemminkin kuin suoranaisena tiedostamisen välineenä, mitä Kihlman selvästi korostaa.

Mutta useimmat kirjailijat eivät puhu niinkään alkoholista kuin ravintolaelämästä ja juhlista. Tunnettujen taiteilijaravintoloiden nimiä vilahtelee usein haastatteluissa, ja niistä on kirjoitettu jopa kirjoja. Juhlat taas tulevat esille enimmäkseen Tulenkantajien haastatteluissa. Heillä oli tietenkin myös omat kantaravintolansa, ”mutta eihän siellä voinut niin paljon mekasta”. Sen takia nämä kielto-lain aikaiset juhlat järjestettiin usein kodeissa. Näiden juhlien hurjuus saa vastineensa Tulenkantajien muissakin elämänsenteissa ja tuotannossa. Mutta myös muut kirjailijapolvet ovat kokeneet alkoholilla höystetyn ravintola- ja muun sosiaalisen elämän tärkeäksi *kokemusten*, ”*ateljeekritiikin*” ja *kannustusten lähteeksi* etenkin kirjailijantaipaleensa alkuvaiheessa. Seuraava näyte ilmaisee sattuvasti ravintolaelämän merkityksen nuoren kirjailijan *identiteetin* muodostuksen kannalta:

”Nuorena oli sellainen merkittävä kapakka kuin Bronda keskellä Helsinkiä Eino Leinon patsasta vastapäätä. Se oli rikashenkinen paikka, jossa ei juuri muita käynyt kuin taiteilijaväkeä. Siellä tutustui suuriin ja henkeviin ihmisiin, joka oli nuorukaiselle mielenkiintoista korkeakoulua. Jos siinä joukossa sai myötämieltä vanhoilta mestareilta niin kuin Wäinö Aaltonelta, Salliselta tms., noin että ne ottivat seuraan ikään katsomatta, siinä oppi ja rakentui. Ja sellainen yli-ihannoiti hävisi. Ne muuttuivat tavallisiksi ihmisiksi, joilla oli samat voimakkaat pyrkimykset taiteeseen. Siellä oppi kaikkein eniten tota ihmisen osuutta ja niitä vaikeuksia, joita taiteilijoilla on.” (MP)¹

Alkoholin merkitys jo asemaa saavuttaneen kirjailijan identiteetille ilmenee seuraavassa kommentissa toisesta ja todennäköisesti erityisellä tavalla suomalaisesta perspektiivistä:

”Minulle boheemisuus liittyy alkoholin käyttöön.

¹ Merkintätavan selitys: M=mies, N=nainen, P=proosa, D=draama, L=lyriikka. Ne otteet, jotka on otettu julkaistusta omaelämäkerrallisesta kirjallisuudesta, on varustettu nimin ja lähdeviittein.

Alkoholi suo minulle mahdollisuuden hölmöillä (tehdä jotain sellaista joka ei ihmiselle sovi). Tämänlaatuinen boheemisuus on tarpeellista aina.” (MP)

Alkoholia käytetään tässä välineenä, joka suo mahdollisuuden rikkoa sääntöjä ja vapauttaa julkisen elämän paineista.

On myös monia, jotka kieltävät juomisen ja ravintolaelämän merkityksen sekä valmisteluvaiheessa että elämässään ylipäätään. Jotkut ovat kokeilleet sitä nuoruudessaan, mutta myöhemmin luopuneet siitä. Monet eivät ole edes kokeilleet, erityisesti perheellisille naiskirjailijoille se on usein täysin vierasta.

Mutta usein ravintolassa käyvien joukossa-kaan juominen sinänsä ei ole niin tärkeää kuin ne *sosiaaliset kontaktit*, joita on helpompi solmia alkoholin avulla. Näitä kontakteja pidetään tärkeänä vastapainona kirjailijan työn yksinäisyydelle, ja samalla ne myös tukevat kirjailijan identiteettiä ja työtä. Eräs naisprosaisti perustelee etenkin kirjailijakontaktien merkitystä sillä, että kun tavattaessa

”... puhutaan kirjallisuuden ongelmista ja kysymyksistä ja haukutaan lyttyyn kaikennäköistä ja spekuloidaan ja arvioidaan, niin väistämättömästi sitten kun palaa työpöytänsä ääreen, ne saa semmosen vimman tai raivon tai kunnianhimon valtaan, että ne niinkuin pakottaa pinnistämään”. (NP)

Sosiaalisilla kontakteilla on merkitystä myös kirjallisten *ideoiden* lähteenä. Mika Waltari (1980, 375) toteaa, että hänen kirjalliseen työhönsä antoivat huomattavia vaikutteita etenkin 30-luvulla alkoholiperiodien yhteydessä saadut ihmiskontaktit. Hän kuuli ”silloin kertomuksia elämästä, jotka myöhemmin muodostuivat teosten aiheiksi ja saivat kirjallisen ilmaisun”.

Puhuessaan suppeassa mielessä valmistautumisesta jonkin teoksen edellyttäminä esitöinä kirjailijat harvemmin viittaavat alkoholiin ja ravintoloihin. Tämä on ymmärrettävää, sillä suunnittelu vaatii tietoista ponnistelua, johon alkoholista ei yleensä ole apua. On kuitenkin muutamia kirjailijoita, jotka käyttävät alkoholia nimenomaan valmistautumisen välineenä. Christer Kihlman (1971, 31–33) kertoo, miten hän on käyttänyt viiniä vapau-

tuakseen kirjoittamiseen liittyvistä estoista silloin, kun aihe oli liian henkilökohtainen. Päivittäisen tinkinsä päätteeksi hän joi tuoloin litran, puolitoista viiniä pohdiskellen jo kirjoitettua ja valmistautuen seuraavaa päivää varten. Muutaman kulauksen jälkeen

„... miellelyhtymät alkoivat taas palata — niin nautinnollisina — yhä tiuhemmassa tahdissa solmut aukeilivat, materiaali liukui taas tietoisuuden pintaan ja oli kosketeltavissa, muotoiltavissa. Seuraavana päivänä, kun edellispäivän humalan viimeiset rippeet olivat haihtuneet ruumiista, oli jälleen mahdollista jatkaa niiden oivallusten ja keksintöjen pohjalta, jotka viinin sotasaatto oli nostanut muistiin ja tietoisuuteen”. (MP)

Vaikka Kihlman väittää, että hän ei juo varsinaisen kirjoitustyön aikana, tämäläinen massiivinen sisäisten voimavarojen riisto sisältää huomattavia vaaroja. Juominen ja kirjoittaminen kietoutuvat erottamattomasti yhteen. Alkoholit muuttuu satunnaisesta ja epäsuorasta sivustatuesta yhdeksi luomistyön perustekijöistä, riippuvuuden ”ammattillinen perusta” on siten laskettu.

Alkoholien osuus kypsyttelyvaiheessa

Esitöiden jälkeen työ pannaan usein syrjään muiden meneillään olevien tehtävien tai etenemisvaikeuksien takia. Tätä seuraavan kypsyttelyvaiheen aikana aihetta ei aktiivisesti ajatella. Aihe kypsyy tiedostamattomalla tasolla, jos välttämättömät esityöt on tehty. Mutta koska tulokset eivät ole näkyvissä, tätä vaihetta ei aina mielletä luovan prosessin osaksi, ja haastatteluissa esiintyi vain harvoja kommentteja sen ja juomisen suhteesta.

Kaikissa näissä kommentteissa ilmenee kaulokirjallisen juomisen *epävakaisuus*, sen vaihtelu luovan työn eri vaiheissa. Nuori naisprosaisti kuvaa tätä vaihtelua seuraavin sanoin:

”Alkoholi liittyy pikemminkin siihen kypsyttely- ja kehittämissuhteeseen, jolloin on sosiaalinen... Rauhallista ja seesteistä kirjoitusvaihetta on edeltänyt voimakas ’elämissuhte’, hyvin sosiaalinen ajanjakso, jonka aikana on nähnyt paljon, kierrellyt, solminut ihmissuhteita. Sen vaiheen päätöslauselma voisi olla: huh, huh, tulipa elettyä... Sen

jälkeen ja jo jakson aikana alan jollain lailla tietoisesti ja tietämättäni valmistautua hetkelliseen eroon ja siihen vaiheeseen saattaa liittyä ihmisiin pettymistä — kokee, etteivät ne tajua. Ennen uuden työn aloittamista katkaisin elämäni täysin, muutan sen ihan toisenlaiseksi; löydän yksinäisyyteeni ajattelemalla itseni ulos äskeisten ihmisten joukosta. Aikamoista vellovaa liikettä tapahtuu ja se tuntuu hyvältä ja pahalta. Sitten taas pystyn kirjoittamaan.” (NP)

On huomattava, että varsinaista kirjoittamista ja siihen liittyviä ratkaisevia oivalluksia välittömästi edeltävä aika on ehkä koko prosessin psyykkisesti raskain vaihe (Saarinen 1980). Teoksen rakennetta, tyyliä tai jotain muuta tärkeää puolta koskevat perusoivallukset antavat vielä odottaa itseään, ja kirjailija tuntee olonsa ahdistuneeksi ja levottomaksi. Eräs varhain kuolleista kirjailijoistamme kuvaa tämän vaiheen vaikeuksia seuraavasti:

”Niinkuin sanottu, se on hyvin tuskallista vaihetta päästä alkuun ja silloin usein alkoholilla, se on eräs tapa semmoista kuolemista, jonka haluaa ehkä suorittaa alitajuisesti siinä, lakata miettimestä, haluaa paeta ja muuta. Mutta ne on semmoisia vaihteita, jotka yleensä kyllä menee ohitse...” (MPL)

Tällaisten vaikeuksien takia kypsyttelyvaihe on usein kriittinen juomista ajatellen. Alkoholit käytetään tällöin tietoisesti stressin lievittämiseen tai, kuten Kihlman (1971, 97) asian ilmaisee, kanavoimaan minän neuroottinen, irrationaalinen suuntautuminen

”pois elämää uhkaavan masennuksen ja itsetuhon teoista, kohti suhteellisesti ottaen vaarattomampaa, suhteellisesti ottaen mielihyvänsävyistä emotionaalista kaaosta”. (MP)

Toisaalta tutkimustulokset (Parker & al. 1983) viittaavat siihen, että rankka juominen pikemminkin lisää depressioita kuin vapauttaa niistä. Alkoholit — kerralla runsaasti nautittuna — on siten huono lääke masennukseen. Kohtuullinen tai vähäinen käyttö ei sen sijaan liene yhtä kohtalokasta varsinkaan kypsyttelyvaiheessa, jolloin aiheen työstäminen tapahtuu pitkälti alitajuisesti. Rentoutumiskeinona se voi jopa luoda hedelmällisen tilan oivallusten syntymiselle.

Oivalluksen hetkellä kirjailija äkkiä keksii jotain olennaista siitä tekstistä, jota hän on työstämässä. Näitä oivalluksia on vaikea ennakoida ajallisesti, ja niihin liittyy tavallisesti suurta mielihyvää ja muita motivoivia tuntemuksia. Oivallusten mieltäminen omaksi luovan prosessin vaiheeksi on jossakin mielessä ongelmallista. Vaikka ne joskus voivat erottua omaksi poikkeuksellisen innostavaksi työskentelyvaiheekseen, niin usein oivallukset nousevat myös vähemmän dramaattisesti itse tekemisen prosessista. Ne sijoittuvat todentamisvaiheen sisälle suuremmiksi tai pienemmiksi ideoiksi tai visioiksi, jotka koskevat työn sisältöä, muotoa tai muuta aspektia. Niiden merkitystä ei kuitenkaan voida kiistää. Utta teosta on esimerkiksi saattanut syntyä jo muutamia satoja liuskoja, ennen kuin jokin teoksen rakennetta tai sisältöä koskeva perusidea läpäisee tekijän tietoisuuden. Jos oivallus on ratkaisevaa laatua, koko työ on aloitettava alusta.

Siksi ei ole ihme, että oivalluksia pyritään joskus tuottamaan myös erilaisten stimulanttien avulla. Tavanomaisia uskomuksia on, että alkoholin avulla voidaan stimuloida oivalluksia ja luovaa ajattelua yleisemminkin. Tätä kysymystä on yritetty tutkia myös kokeellisesti, joskin koehenkilöinä näissä kokeissa on ollut pääasiassa vain miespuolisia opiskelijoita, mikä asettaa olennaisen rajoituksen tulosten yleistettävyydelle esim. naiseen tai luovaa työtä tekeviin ihmisiin nähden (ks. Jellinek & McFarland 1940; Hartcollins & Johnson 1956; Nash 1962; Kastl 1969; Hajcak 1976 jne.). Yleisenä päätelmänä näistä monin tavoin ristiriitaisista koetuloksista voitaisiin ehkä sanoa, että pieni tai kohtuuannos alkoholia voi suotuisissa olosuhteissa lisätä uusia assosiaatioita ja omaperäisyyttä, mutta samanaikaisesti se vähentää näiden miellelyhtymien asianmukaisuutta heikentäen siten tuotteen laatua (Koski-Jännes 1983).

Useat haastatelluista olivat huomanneet saman ilmiön: Alkoholi "vilkastuttaa tietysti mielikuvitusta, mutta se ei ole riittävän kurinalaista" (MP). Valtaosa haastatelluista ei muutenkaan uskonut alkoholiin kirjallisten oivallusten lähteenä.

Mutta joukossa oli myös muutamia, joiden mielestä vähäisestä määrästä alkoholia voi olla apua. Naisrunoilija toteaa alkoholin auttavan häntä vapautumaan jännittyneisyydestä, pääsemään alkuun ja saamaan oivalluksia. On ehkä oireellista, että tällä kannalla oli kolme muutakin naispuolista haastateltavaa. Eräs heistä vertaa viinilasin nauttimista ajoneuvolla liikkumiseen sen perusteella, että molemmilla on kyky

"vapauttaa entisestä ympäristöstä. Siinä tapahtuu jotain semmoista irtautumista, rentoutumista, jolloin alkaa pulpahdella". (NP)

Mieshumoristi puolestaan kertoo niistä *kollektiivisista oivalluksista*, joita syntyi ravintoloiden boheemiseuroissa ja jotka hän sitten tallensi kirjoihinsa joko sellaisinaan tai muunneltuina. Naiset eivät koskaan kerro tällaisista viininhöyryisistä aivoriivistä. Käyttäessään alkoholia ideoimiseen he tavallisesti juovat yksin.

Muutama rankemmin ryyppäävä mieskirjailija kuvailee sitä "puhdistumista" ja niitä uusia ideoita, joita he ovat saaneet ryyppykauden *jälkeen*. Nämä oivallukset "ovat usein parempia ja kokonaisempia", toteaa eräs heistä. Hieman varautuneemmin hän kuitenkin jatkaa:

"Saattaa olla, ettei alkoholilla sinänsä ole vaikutusta näiden oivallusten syntymiseen, vaan ne kolme päivää käsikirjoituksen äärestä poissa synnyttävät näitä koko kirjaa koskevia oivalluksia." (MP)

Kihlman (1971, 80), joka on pohtinut kysymystä perusteellisesti, on sillä kannalla, että alkoholista ei ole apua jonkin täysin uuden tai tuntemattoman löytämisessä tai keksimisessä. Siitä on apua vain jonkin sellaisen paljastamisessa, joka on jo olemassa mutta joka on "vastahakoista tai vaikeasti lähestyttävää". Tämä kannanotto herättää tietysti kysymyksen, mikä luovuuden aspekti oikeastaan on keskeisintä kirjallisuudessa — uutuus vai merkityksellisyys. Ihmismielen salaisuuksien paljastaminen on lähempänä jälkimmäistä.

Kaiken kaikkiaan noin neljäsosa niistä, jotka esittävät joitakin kommentteja alkoholista, kytkevät alkoholin vaikutuksen oival-

luksiin ja inspiraatioon, mutta vain muutama käyttää sitä tietoisesti tähän tarkoitukseen.

Alkoholin osuus todentamisvaiheessa

Todentamisvaiheessa teos kirjoitetaan. Tämä vaihe on sekä henkisesti että fyysisesti rasittavin, koska tekijän on pantava silloin liikkeelle kaikki tietoiset ja tiedostamattomat voimavaransa. Samanaikaisesti se on myös luovan prosessin kurinalaisin vaihe, erityisesti prosaisteilla.

Haastattelujen yhteydessä kirjailijoilta kysyttiin, käyttävätkö he alkoholia stimulanssina kirjoittaessaan. Koska kysymys ei ollut keskeisessä asemassa haastattelujen koko kontekstissa, 28 kirjailijaa on ohittanut sen ilman kommentteja. Heistä noin viidesosa kuuluu tiettävästi suurkuluttajiin. Asiaa kommentoineista 32 kirjailijasta suurkuluttajia oli suhteellisesti ottaen yhtä paljon.¹ Kysymyksen vastanneista 25 kieltää käyttävänsä alkoholia kirjoittaessaan, 5 tunnustaa käyttävänsä sitä joskus rajoitetusti (muutamia viinilasillisia) ja vain 2 myöntää käyttävänsä sitä säännöllisesti työtä tehdessään (taulukko 1). Mies- ja naiskirjailijoiden välillä ei ole tässä merkittävää eroa, joskaan kirjoittaessaan säännöllisesti juovia naisia ei aineistossa ollut ilmeisesti lainkaan.

Melkein kaikki ne, jotka eivät käytä alkoholia kirjoittaessaan, kuvailevat alkoholin *kielteisiä* vaikutuksia:

”Minun virhemarginaalini suurenee juuri siihen suuntaan, että kirjoitan päätöntä ja asiat häviävät.” (MD)

”Työssä se on hajoittavaa ja häiritsevää, itsekontrolli häviää.” (MLD)

”En luota ainoankaan sanaani humalassa. Proosan kirjoittamisessa selvyys on ehdoton edellytys.” (NP)

On kiinnostavaa, että monet paljonkin juovat kirjailijat ovat hyvin tarkkoja tämän kysymyksen suhteen. Eräs heistä esittää jyrkästi:

Taulukko 1. Kirjoittamisen stimuloiminen alkoholin avulla sukupuolen mukaan

	miehet lkm	naiset lkm
ei kommenttia	17	11
ei käytä	18	7
käyttää silloin tällöin	3	2
käyttää säännöllisesti	2	0
yhteensä	40	20

”Ei väkijuomia. Enkä minä usko, että kukaan. Se väsyttää ja tylsistyttää, mutta kahvi on hyvä . . . Ne mahtaillee, että ne punaviinin kanssa . . . mutta ei se ole mahdollista. Runo ehkä on. Verlaine joi kuumetta absinttia ja teki sanattomia romansseja. Mutta ei pitkäjänteinen proosa, se ei ole mahdollista.” (MP)

Tähän oletukseen yhtyy useampikin haastateltava, ja kokonaisuutena ottaen runoilijat näyttävät olevan alttiimpia käyttämään alkoholia työskennellessään kuin prosaistit. Kun 16 asiaa kommentoivasta prosaistista vain 2 ilmoittaa käyttävänsä alkoholia silloin tällöin työskentelynsä stimuloimiseen, niin vastavasti 14 runoilijasta 3 ilmoittaa käyttävänsä alkoholia silloin tällöin ja 2 säännöllisesti. Haastateltavia oli kuitenkin jossain määrin vaikea luokitella näihin ryhmiin, koska monilla oli laaja profiili. Heidän tuotantonsa koostuu runokokoelmista, proosasta, näytelmistä, pakinoista jne. Edellä esitetyt luvut ovat siten vain suuntaa antavia.

Noin viidesosa niistä, jotka puhuvat alkoholista, tunnustaa käyttäneensä sitä stimulanttina kirjoitustyön yhteydessä. Mutta viisi näistä seitsemästä korostaa, että sitä on käytettävä hyvin varovaisesti, koska jos ottaa tipankaan liikaa, kirjoittaminen käy mahdottomaksi. Käyttäjät kokevat alkoholin alkuun pääsemistä *helpottavaksi* ja lievästi *stimuloivaksi* substanssiksi. Sitä pidetään myös *vapautumiskeinona*, jonka avulla pääsee ”semmoisesta hermostuttavasta ulkomaailmaan vetoamisesta irti” (NP).

Vaikka haastateltavien joukossa onkin pari riippuvuutensa tunnustavaa naiskirjailijaa, nämä eivät ilmeisesti käytä alkoholia säännöllisenä kirjoitustyön tukena. Sen sijaan kaksi

¹ Koska en voinut mitata todellista kulutusta, nämä ovat vain summittaisia arvioita. Ne perustuvat kirjailijoiden omiin kannanottoihin, julkiseen maineeseen ja kahden kirjallisuuskriitikon arviointeihin.

mieskirjailijaa on kirjoittanut menestyksekkäästi useita kirjoja enemmän tai vähemmän humalassa. Toinen heistä, Pentti Saarikoski, on kirjoittanut juomatavoistaan myös kirjoissaan. Toinen taas vertaa kirjailijoita huippu-urheilijoihin, jotka lisäävät suorituskykyään hormonien avulla. Hänen mielestään

”... ilmeisesti semmoinen itsensäriistosysteemi liittyy aika läheisesti kirjoittamiseenkin, niin sitä ei ajattele seuraavaa tuntia eikä seuraavaa päivääkään eikä maksan vaurioita vaan sitä yrittää nyt just sillä hetkellä saada mahdollisimman paljon itsestään irti... ja kun käyttöön tottuu ja soveltaa sen työnsä mukaan, niin siitä voi olla ihan hyvin jos ei nyt apua suorastaan, niin ainakin näennäistä apua ja mielialan kohennusta, joka auttaa kestämään sen työn henkisiä rasituksia”. (MLP)

Samansuuntaista *itseriistoa* ovat kuvailleet myös muut kirjailijat.

Vaikka monet juovat iltaisin päivän työperiodin jälkeen, todennusvaiheessa esiintyvä juominen on usein vähemmän problemaattista kuin muulloin. Varsinaiset juopottelijatkin vähentävät tai lopettavat kokonaan kirjoittamisvaiheen aikana, ja nekin, jotka käyttävät alkoholia stimulanttina, juovat tavallisesti vähän ja varovasti.¹ Yhtenä syynä tähän on ehkä se, että kirjoittaminen koetaan itsessään eräänlaiseksi terapiaksi, ”kautta elämän jatkuvaksi neuroosien järjestelyksi”. Siitä syystä ongelmien torjuminen juomalla ei ole ajan-kohtaista.

Alkoholin osuus palautumisvaiheessa

Palautumista tapahtuu paitsi päivittäin myös pitempien työpaksojen jälkeen. Edellinen viittaa työtuntien jälkeiseen rentoutumi-

¹ Tulenkantajien henkinen johtaja, Olavi Paavolainen, on poikkeus tästä säännöstä. Hänen ystäviensä käsityksen mukaan hän lisäsi alkoholin kulutustaan työskennellessään. Hänellä oli tapana sanella kirjansa kävellessä kaiken aikaa levottomasti edestakaisin ja nappaillen vähän väliä. Siksi onkin kiinnostavaa, että hänen teoksensa ovat siitä huolimatta näkemykseltään ja tyylyltään kirkkaita ja kauaskantoisia. Mutta ”Synkän yksinpuhelun” saaman kielteisen vastaanoton jälkeen hän alkoholisoitui yhä pahemmin eikä enää viimeisinä elinvuosinaan juuri kirjoittanut.

seen, johon kirjailijat samoin kuin muutkin ihmiset käyttävät usein alkoholia. Mutta niin kauan kuin teos on valmisteilla ja juominen ei repeä rankaksi, tällainen rentoutuminen on enimmäkseen virkistävää. Joillakin kirjailijoilla katkot ovat kuitenkin totaalisempia, useampipäiväisiä; ne lähestyvät jonkinlaista rituaalista kuolemaa ja uudestaan syntymistä alkoholin avulla. Eräs kirjailija kertoo olevansa tai ainakin yrittävänsä olla kaksi viikkoa selvänä, minkä jälkeen hän on humalassa kolme, neljä päivää. Sen jälkeen hän taas jatkaa töitään. Kun työssä menee jokin tukkoon, niin

”helposti silloin tulee jokin merkityksettömyyden ja masennuksen tunne, joka koskee työtä ja koko elämää saman tien. Irrottautuminen on täydellistä humalajakson aikana, mutta kun on pumpannut itsensä tyhjiin, puhunut kaiken, tuntuu ainoalta mahdollisuudelta mennä töihin ja kun on krapulansa parantanut pois, aivot ovat kirkkaat. Ensimmäinen kohmelon jälkeinen viikko on hyvää aikaa, koska silloin on päässyt eroon kaikesta sellaisesta, mikä jo toisella viikolla alkaa kasaantua”. (MP)

Teoksen valmistumisen jälkeinen palautuminen on joissakin tapauksissa selvästi ongelmallisempaa kuin päivittäinen tai muuten väliaikainen työstä irrottautuminen. Kun teos on valmis, kirjailija irrottautuu luomastaan todellisuudesta joko tyytyväisenä tai tyytymättömänä mutta useimmiten melko lailla tyhjiin pumpattuna. Monet suorastaan inhoavat koko käsikirjoitusta puurettuaan sen parissa pitkään ja intensiivisesti. Elämän tarkoitusta pohtiva Saarikoski toteaa tästä vaiheesta lakonisesti: ”Kun työ on tehty, tarkoitus on poissa.” Mika Waltari puolestaan kertoo ”Suuren illusionin” kirjoittamisen jälkeisestä ajasta seuraavin sanoin:

”Ilmeisesti Bretagne pelasti minut myös siitä tyhjiyden tunteesta, joka muuten seuraa jokaista valmistunutta työtä... Tämän matkan ansiosta alkoholi ei ollut minulle ongelma kirjan vaatiman ponnistelun jälkeen niin kuin tavallisesti, jolloin kirjan valmistuttua on pakko pyyhkiä taulu puhtaaksi ja lyödä kaikki sirpaleiksi, jotta pysyisin nöyränä.” (MP) (Haavikko 1976, 94)

Saamani yleisvaikutelman mukaan henki-

löt, jotka kertovat näistä teoksen valmistumista seuraavista masennustiloista, olivat poikkeuksellisen usein kovia juomaan ainakin aika ajoin. Osa heidän depressioistaan selittyy siten suoraan heidän juomatavoistaan (vrt. Parker & al. 1983). Mutta varsin usein he ovat samalla ihmisiä, joilla on poikkeuksellisen korkea tavoitetaso ja joille työ merkitsee koko elämää. Ei siis ihme, että he ovat usein myös eturivin kirjailijoita. On mahdollista, että näiden molempien piirteiden takana on — tai on ollut — yhtenäinen persoonallisuussyndrooma. Korkea tavoitetaso ja ajoittainen hillitön juominen ilmentävät ehkä samaa intohimoista suhtautumista luovaan kirjalliseen työhön ja koko elämään.

Eri asia on, kuinka paljon luovaa lahjakkuutta on valunut hukkaan tämän — todellisen tai kuvitellun — kytkennän takia.

Tulosten tarkastelua

Luova työ on monimuotoista ja yksilöllisesti vaihtelevaa. Käyttämäni jako eri vaiheisiin ei siten joka suhteessa riitä välittämään haastatteluaineiston rikkautta. Sen avulla voidaan kuitenkin osoittaa alkoholin käytön ja luovan kirjallisen työn eri vaiheiden välisiä elimellisiä kytkentöjä. Kirjailijoiden vastauksista kävi ilmi, että etenkin prosaistien joukossa kovimmatkin juopot pyrkivät olemaan selviä silloin, kun he kirjoittavat. Pieni ryhmä sekä mies- että naiskirjailijoita käyttää alkoholia varovasti työnsä stimuloimiseen. Vain muutama käyttää sitä kutakuinkin jatkuvasti kirjoittaessaan. Viimeksi mainitut olivat enimmäkseen miespuolisia runoilijoita. Runsaan juomisen kannalta kriittisimmät kaudet liittyvät usein alkuun pääsemisen vaikeuksiin ja teoksen valmistumista välittömästi seuraavaan ”tyhjyyden” tilaan.

Haastattelut viittaavat myös siihen, että tuurijuoppous on tavallista yleisempää mieskirjailijoilla. Tämä johtuu ehkä siitä, että he voivat säädellä ajankäyttöään vapaammin kuin palkkatyöläiset tai perhevelvoitteiden sitomat naiskirjailijat. Harvatkinovat ryypykäudet muodostavat vakavan ongelman sikäli, että ajoittain tapahtuva runsas juominen on älyllisen toiminnan kannalta tuhoisampaa kuin usein tapahtuva vähäisempi

naukkailu (Parker & al. 1983). Tosin heikkoneminen tällöin kohdistuu abstrahointikykyyn eikä niinkään verbaalisiin valmiuksiin.

Miksi kirjailijat sitten juovat? Juovatko he pääasiassa lievittääkseen ammatillista stressiä, parantaakseen suorituksiaan vai joistakin muista syistä? Tähän kysymykseen ei voida vastata objektiivisesti tämän tutkimuksen pohjalta. Todellisten motiivien selvittäminen haastatteluvastausten perusteella on tuskin mahdollista. Ammatillisen stressin osalta on kuitenkin todettava, että sitä varmasti esiintyy. Kirjailijan ammatin epävarmuus, yksinäisyys, taloudellinen turvattomuus ja epävallinen julkisuus koetaan usein raskaaksi. Kun tähän vielä lisätään itse luomisprosessin sisäiset paineet ja ristiriidat, ei ole ihme, että alkoholiin turvaudutaan.

Yleisesti ottaen haastatteluvastaukset viittaavat kuitenkin siihen, että jotakin erityistä, johtavaa motiivia kirjailijoiden juomiselle tuskin löytyy. Sen asemesta vastaukset paljastivat kokonaisen joukon erilaisia myönteisiä ja kielteisiä attribuutteja, joita alkoholiin liitetään ja jotka ilmeisesti vaikuttavat juomisen säätelyyn luovan prosessin eri vaiheissa. Nämä attribuuttityypit on esitetty tiivistetyssä muodossa taulukossa 2.

Taulukosta 2 nähdään, että kielteisimmän alkoholiin suhtaudutaan varsinaisen kirjoitustyön aikana; muulloin haittoihin ei kiinnitetä yhtä suurta huomiota. Palautumisvaiheeseen liittyvät kommentit ovat enimmäkseen myönteisiä, mikä osoittaa, että myös kirjailijoilla juomisen ”edut” kytkeytyvät yksiselitteisemmin voimavarojen uusintamiseen kuin tuottamiseen. Alkoholille näyttää kuitenkin löytyvän jotain käyttöä joka vaiheessa, kysymys onkin usein vain juomisen määrän säätelystä. Lisäksi on syytä todeta, että joukossa oli ainakin yksi alkoholiongelmaiseksi itsensä tunnustava kirjailija, jonka juominen ei näyttänyt olevan missään suhteessa luovaan prosessiin vaan pelkästään sosiaalisiin suhteisiin ja niihin liittyviin depressioihin.

Yleisesti ottaen kirjailijoiden juomisen perusteet eivät läheskään aina eroa muiden ryhmien juomisen perusteista. Esimerkiksi silloin kun alkoholia käytetään sosiaalisen kanssakäymisen helpottamiseen, alan ihmisten keskinäiseen samastamiseen, rentoutumi-

+		-
	VALMISTELU	
8		4
— kuuluu osana kirjailijan identiteetin muodostukseen		— muuttaa sosiaaliset suhteet pinnallisiksi
— tukee elämäkokemusten ja kirjallisten ideoiden hankkimista		— ”se tavaton roskanpuhuminen”
— avaa kanavia ateljeekritiikille ja kannustukselle		— rappiolle joutuminen
— vapauttaa kanssakäymistä		— estää työhön suuntautumista
(— laajentaa tajuntaa, terävöittää havaintoja)		
(— auttaa irrottautumaan tavallisista elämäkuvioista)		
	KYPSYTTELY	
3		1
— kuuluu latautumisprosessiin		— toimii tiedostamattomana itsetuhon välineenä
— laukaisee aloittamiseen liittyvää levottomuutta		alkuunpääsemisvaikeuksien yhteydessä
— toimii pakokeinona, kun keskeisiä kysymyksiä ei ole vielä ratkaistu		
	OIVALLUS	
8		2
— innoittaa		— tuottaa vääristyneitä käsityksiä
— tuottaa oivalluksia ja ideoita		— ”ei tee erityisen nerokkaaksi”
— vapauttaa mielikuvitusta		
(— auttaa torjutun tavoittamisessa)		
	TODENNUS	
8		16
— helpottaa työn aloittamista		— väsyttää, lamaannuttaa
— stimuloi työskentelyä		— tekee koneella kirjoittamisenkin mahdolliseksi
— auttaa vapautumaan negativismista		— hävittää itsekontrollin
— auttaa vapautumaan ympäristön odotuksista		— logiikka ja rakenne eivät pysy koossa
— lisää suorituskykyä		— tuottaa virheitä
		— ”kirjoitan päätöntä ja asiat häviävät”
		— hämmentää, tekee epäluotettavaksi
	PALAUTUMINEN	
14		1
— rentouttaa työperiodin jälkeen		— työperiodien välisen juopottelun mielenterveydelliset vaaratekijät
— auttaa irrottautumaan työhön liittyvistä ajatuksista		
— laukaisee liian kovaksi noussutta sisäistä painetta		
— ”taulun puhdistaminen”		
— auttaa sosiaalisten suhteiden palauttamisessa		
— masennuksen kanavointi		

Numerot viittaavat haastatteluissa esitettyjen kommenttien määrään. (Sulkeissa haastattelujen ulkopuolelta poimittuja kommentteja.)

seen ja ongelmien torjumiseen, kirjailijat tuskin eroavat monien muiden ammattien edustajista. Mutta silloin kun juomalla hankitaan kirjallisia ideoita, irrottaudutaan ympäristöpaineista ja mobilisoidaan henkisiä voimavaroja suoranaiseen itseriistoon saakka, voidaan puhua kirjailijoiden erityisestä työperäisestä alkoholien käytöstä.

Kohtuujuomisen hyödyt ja haitat voidaan tällöin ymmärtää tietoisien kontrollin heikkenemisen sekä nousuhumalan stimuloivan ja laskuhumalan lamaannuttavan vaikutuksen pohjalta. Rankka juominen taas toistaa luovan työn peruspulmaa — tuhoutumista ja uudelleen syntymistä — paitsi symbolisessa myös äärimmäisen kouriintuntuvassa muodossa.

Kirjallisuus

Achté, Kalle: Syksystä jouluuun. Helsinki 1982

Ahoniemi, P.: Hannu Aho ja tuska. Suomen Kuvalehti 1983: 9, 10

Amabile, T. M.: Social psychology of creativity: A consensual assessment technique. *J. Personality and Social Psychology* 43 (1982): 5, 997—1013

Bratanov, D.: The problem of alcoholism in world literature. *Revue de l'Alcoolisme* 15 (1969): 215—232

Bruner, J.: The conditions of creativity. In: Gruber, H. & Terrel, G. & Wertheimer, M. (eds.): *Contemporary approaches to creative thinking*. Afterton Press. New York 1962

Enachescu, G.: Alcoholism and literary creation: attempts to analyze the psychopathology of alcoholic writers. *Revue de l'Alcoolisme* 16 (1970): 141—150. 1970 a

Enachescu, G.: Some psychopathological observations on the personality and the literary works of alcoholic writers. *Alcoholism, Zagreb* 6 (1970): 12—17. 1970 b

Grant, M.: Drinking and creativity: a review on the alcoholism literature. *British Journal on Alcohol and Alcoholism* 16 (1981): 2, 88—93

Haavikko, R. (ed.): *Kirjailijat puhuvat. Tulenkantajat. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia* 327. Vaasa 1976

Hajcak, F. J.: The effects of alcohol on cre-

ativity. Ph. D. (Dissert.) Temple University. University Microfilms No 76—11999. 1976

Hartcollins, P. & Johnson, D. M.: Differential effects of alcohol on verbal fluency. *Quart. J. Stud. Alc.* 17 (1956): 183—189

Hasán, David: Kun Sillanpää muuttui taaaksi. *Helsingin Sanomat* 30. 1. 1983, s. 22

Jellinek, E. M. & McFarland, R. A.: Analysis of psychological experiments on the effects of alcohol. *Quart. J. Stud. Alc.* 1 (1940): 272—371

Jovanovic, R.: Alcoholism and literature. *Alkoholizam Beograd* 10 (1970): 1, 49—58

Kastl, A. J.: Changes in ego functioning under alcohol. *Quart. J. Stud. Alc.* 30 (1969): 371—383

Kazin, A.: The giant killer. Drink and the American writer. *Alcohol Health and Research World* 2 (1976/1977): 14—21

Koski-Jännes, A.: Juoda ja/vai luoda? *Alkoholipolitiikka* 48 (1983): 2, 68—76

Kihlman, Christer: *Ihminen joka järkkyy*. Helsinki 1971

Lo-Johansson, Ivar: *Monism och alkoholism. I: Vintergatan 1948. En bok om rus och inspiration*. Stockholm 1948

May, R.: *The courage to create*. Toronto 1975

Nash, H.: Alcohol and coffee: a study of their psychological effects. Ref. Kastl, A. J. (1969). Springfield, Ill. 1962

Parker, D. A. & Parker, E. S. & Brody, J. A. & Schoenberg, R.: Alcohol use and cognitive loss among employed men and women. *American Journal of Public Health* 73 (1983): 5, 521—526

Plant, M. A.: *Drinking careers. Occupations, drinking habits and drinking problems*. London 1979

Room, Robin: A "reverence for strong drink": the lost generation and the elevation of alcohol in American culture. Paper prepared for presentation at a session on Historical approaches to the sociology of culture at the annual meeting of the American Sociological Association, S. F., Calif., September 1982

Saarinen, P.: Den kreativa processen hos författare. *Nordisk Psykologi* 32 (1980): 3, 276—283

Salaspuro, Aarno: *Alkoholiin liittynyt terveyspalvelukäyttö Suomessa vuonna 1972*. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 29.

Forssa 1978

Stein, M. I.: Creativity and culture. In: Mooney, R. L. & Razik, T. A. (eds.): Explorations in creativity, pp. 109—119. New York 1967

Wallas, G.: The art of thought. New York

1926

Waltari, Mika: Kirjailijan muistelmia. Porvoo 1980

Vleuten, C. F. von: Dichterische Arbeit und Alkohol. Literary Echo 9 (1906): 81—146.

English Summary

Anja Koski-Jännes: Alkoholit ja kirjallinen luovuus Suomessa (Alcohol and Literary Creativity — Finnish Experience)

It is well known that a large number of first rank writers both in the USA and Europe have been heavy users of alcohol, but the relationship between drinking and literary creativity still remains somewhat confused. In this paper this connection is studied in the light of interviews with 60 Finnish writers, 20 of whom were women. The aim of the study is to find out the various "uses" attributed to alcohol in each of the stages of the creative process.

The results indicate that in addition to the more general uses of alcohol as a relaxant, as a social facilitator, and as a means of alleviating various troubles, it is also used for specific occupational reasons — for gaining experience, for dissociating oneself from common patterns of life, and for mobilizing mental resources to the point of self-exploitation. Furthermore, the use of alcohol by most drinking writers seems to fluctuate with the phase of the creative process, indicating that some periods are more vulnerable to heavy drinking than others.

Alkoholipolitiikka Vol. 48: 263—274, 1983